

PAPER DETAILS

TITLE: Uzaktan Egitimde Görsel Sanatlar Derslerinin Sanatsal Yaratıcılık Bağlamında
Değerlendirilmesi

AUTHORS: Senay BAS,Ayşe GÜL,Hatice Aybilge ÇOPUROĞLU,Maside BAS,Fazilet EJDERRHA

PAGES: 94-107

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2717666>

Uzaktan Eğitimde Görsel Sanatlar Derslerinin Sanatsal Yaratıcılık Bağlamında Değerlendirilmesi

Şenay Baş
Trabzon Üniversitesi

Ayşe Gül
Trabzon Üniversitesi

Hatice Aybilge Çopuroğlu
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi

Maşide Baş
Milli Eğitim Bakanlığı

Fazilet Ejderha
Trabzon Üniversitesi

Bu makaleye atıf için (To cite this article):

Baş, Ş., Gül, A., Çopuroğlu, H. A., Baş, M. & Ejderha, F. (2023). Uzaktan eğitimde görsel sanatlar derslerinin sanatsal yaratıcılık bağlamında değerlendirilmesi [Evaluation of visual arts courses in distance education in the context of artistic creativity]. *Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi (BEST Dergi)* [Science, Education, Art and Technology Journal (SEAT Journal)], 7(1), 94-107.

Makale Türü (Paper Type):

Araştırma (Research)

Etik Kurul Adı, Onay Tarihi ve Sayısı (Ethics Committee Name, Approval Date and Number):

Trabzon Üniversitesi Sosyal Ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu Onay Formu/ Protokol No: 2021-8/1.3

Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi (BEST Dergi):

Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi (BEST Dergi); bilimsel ve hakemli bir dergi olarak yılda iki kez yayınlanmaktadır. Bu dergide; bilim, eğitim, sanat veya teknoloji ile ilgili özgün kuramsal çalışmalar, literatür incelemeleri, araştırma raporları, sosyal konular, kitap incelemeleri ve araştırma makaleleri yayınlanmaktadır. Dergiye yayınlanmak üzere gönderilen makalelerin daha önce yayınlanmamış veya yayınlanmak üzere herhangi bir yere gönderilmemiş olması gerekmektedir. Bu makale araştırma, öğretim ve özel çalışma amaçları için kullanılabilir. Makalelerinin içeriğinden sadece yazarlar sorumludur. Kullanılan fikir ve sanat eserleri için telif hakları düzenlemelerine riayet edilmesi gerekmektedir. Yazarlar, araştırma ve yayın etiğine uyduklarını beyan ederler. Dergi, makalelerin telif hakkına sahiptir. Yayıncı, araştırma materyalinin kullanımı ile ilgili olarak doğrudan veya dolaylı olarak ortaya çıkan herhangi bir kayıp, eylem, talep, işlem, maliyet veya zarardan sorumlu değildir.

Science, Education, Art and Technology Journal (SEAT Journal):

Science, Education, Art and Technology Journal (SEAT Journal) is published twice a year as a scientific and refereed journal. In this journal, original theoretical works, literature reviews, research reports, social issues, psychological issues, curricula, learning environments, book reviews, and research articles related to science, education, art or technology are published. The articles submitted for publication must have not been published before or sent to be published anywhere. This article may be used for research, teaching, and private study purposes. Authors alone are responsible for the contents of their articles. Copyright regulations must be followed for the ideas and art works used. The authors declare that they adhere to research and publication ethics. The journal owns the copyright of the articles. The publisher shall not be liable for any loss, actions, claims, proceedings, demand, or costs or damages whatsoever or howsoever caused arising directly or indirectly in connection with or arising out of the use of the research material.

Bu eser, Creative Commons Atıf-GayriTicari-AynıLisanslaPaylaş 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
[This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.]

Uzaktan Eğitimde Görsel Sanatlar Derslerinin Sanatsal Yaratıcılık Bağlamında Değerlendirilmesi

Şenay Baş, Ayşe Gül, Hatice Aybilge Çopuroğlu, Maşide Baş, Fazilet Ejderha

Makale Bilgisi

Makale Tarihi

Gönderim Tarihi:
20 Temmuz 2022

Kabul Tarihi:
27 Aralık 2022

Anahtar Kelimeler

Uzaktan eğitim
Görsel sanatlar eğitimi
Sanatsal yaratıcılık
Görsel sanatlar
öğretmeni

Öz

Araştırmada COVID-19 pandemisi süresince, MEB'e bağlı okullarda çevrimiçi olarak yürütülen görsel sanatlar derslerindeki görsel biçimlendirme ve uygulama süreçlerinin nasıl yürütüldüğüne dair durum tespitinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda Türkiye'nin farklı sosyoekonomik kademelerine sahip illerdeki ilköğretim ve lise okullarında görev yapan 13 görsel sanatlar öğretmeninin görüşleri alınmıştır. Nitel araştırma yöntemiyle yürütülen çalışmada yarı yapılandırılmış mülakatlarla toplanan verilerin tematik analizleri yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre çevrimiçi görsel sanatlar derslerinde uygulama süreçlerinin büyük çoğunlukla ödevlendirme şeklinde yürütüldüğü ve seçilen uygulama tekniklerin genellikle kolay ve eğlenceli türden olduğuna ulaşılmıştır. Öğretmen görüşlerine göre, öğrenci ilgi ve tutumunun yüz yüze derslerle benzer olduğuna ve yapılan çalışmalarla öğrencilerin sanatsal yaratıcılık bağlamında özgünlüğe ulaşamadıkları anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin bu süreçte genel anlamda teknoloji kullanımına yönelik becerilerin artmasına karşın çevrimiçi öğretim süreçlerine yönelik yeterli bilgi ve donanımına sahip olmadıkları görülmüştür. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, özellikle görsel sanatlar dersi ve beceri odaklı benzer derslerin çevrimiçi öğretim süreçlerinin geliştirilmesinde göz önünde tutulabilecek durumları ortaya koyması ve sanatsal öğrenmede kritik dönemlerdeki çocukların sanatsal yaratıcılık gelişimi bağlamında öğrenme kayıplarını ortaya koyması açısından önemlidir.

Evaluation of Visual Arts Courses in Distance Education in the Context of Artistic Creativity

Article Info

Article History

Received:
20 July 2022

Accepted:
27 December 2022

Key Words

Distance education
Visual arts education
Artistic creativity
Arts teacher

Abstract

In the research; During the COVID-19 pandemic, it is aimed to determine the status of how the visual arts courses implementation processes in schools affiliated to the Ministry of National Education are carried out. In this direction, the opinions of 13 visual arts teachers working in schools in provinces with different socioeconomic levels of Turkey were taken. The study was carried out with the qualitative research method. Thematic analyzes of the data collected through semi-structured interviews were made. According to the research findings, homework was mostly given for practice in online visual arts classes, and easy and enjoyable applications were generally chosen. According to teacher opinions, student interest and attitude are similar to face-to-face lessons. It is understood that the students cannot reach originality in the context of artistic creativity. In this process, teachers' skills in using technology in general have increased, but it has been observed that they do not have sufficient knowledge and equipment for online teaching processes. The results obtained from the research are important in terms of revealing the situations for the development of online teaching processes and revealing artistic learning losses.

Giriş

II. Dünya Savaşı sonrası endüstriyelleşmeden günümüze sınırsız bilgiye ulaşım bilişim teknolojilerinin de gelişimiyle birlikte hayal edilemeyecek kadar konforlu ve kolay ulaşılabilir olmuştur. Diğer taraftan sağlık ve yaşam şartlarının gelişimiyle insan ömrünün uzaması ve nüfusun artmasıyla bilgiye ulaşım türleri de çeşitlenmiştir. Çünkü formal ya da informal anlamda kalabalık grupları aynı şartlarda ve aynı ortamlarda bir araya getirmek ve eğitim faaliyetlerini sürdürmek bazen imkânsız bazen de gereksiz görülmüştür. Dolayısıyla bilginin sunumunda daha ulaşılabilir, kapsayıcı ve ekonomik yöntemler arayışı içinde bulunulmuş ve bu noktada uzaktan eğitim, online eğitime, web öğrenme gibi kavramlar ortaya çıkmıştır. Bugün geldiğimiz noktada ise Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tüm dünya genelinde COVID-19 pandemisi ilan etmesiyle birlikte 2020 yılının ilk yarısında tüm eğitim birimlerinde uzaktan eğitim uygulanmaları zorunluluk haline gelmiştir. Alışılmışın dışındaki şartlarda aniden kendimizi içinde bulmamıza rağmen aslında çok da yeni olmayan uzaktan eğitim kavramı üzerine gerek ulusal gerekse uluslararası birçok tanım yapılmıştır. Örneğin; öğrenci ve öğretmenlerin öğretim sürecinin tamamında ya da çoğunda farklı mekânlarda olduğu, etkileşim için iletişim teknolojilerine bağlı olmalarına (Moore ve Kearsley, 2011) uzaktan eğitim denilmektedir. Diğer bir deyişle de, klasik ve geleneksel eğitim programlarının sınırlılıkları sebebi ile okul içi bir takım etkinlikleri yürütme olanağı bulunmadığı durumlarda, eğitimci ve öğrenci arasında planlı ve özel şekilde hazırlanmış olan uzaktan eğitim programları uygulanmaktadır. Teknolojinin insan hayatına girmesi ve özellikle internet ağının kurulması ile şekillenen uzaktan eğitim yöntemleri hala daha geliştirilmeye devam etmektedir.

Türkiye’de uzaktan eğitim üzerine ilk çalışmalar 1927 yılında başlanmıştır. Özellikle eğitim kurumlarının fiziksel imkânsızlıkları ile ivme kazanan uzaktan eğitimin mektup yolu ile icra edilmesi 2 Haziran 1927, Milli Eğitim Bakanı, Müsteşar, Milli Talim ve Terbiye Azaları, 11 Maarif Emni ve Umum Müdürü tarafından kararlaştırılmıştır (Arar ve Çakmakçı, 1999). Türkiye’deki uzaktan eğitim tarihini dört dönemde özetleyen Bozkurt (2017)’ a göre 1976-1995 yılları arası dönemde basılı teknolojilerin yanı sıra görsel-işitsel teknolojileri ile eğitimin yapılmıştır. Teknolojik altyapı ve web ağlarının düzenlenmesi ile beraber Yükseköğretim Kurumunun geliştirdiği uzaktan eğitimin ilk modeli olan Eskişehir Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi açılarak faaliyete geçmiş ve halen günümüzde devam etmektedir (Kırık, 2014).

Günümüze gelindiğinde üst düzey teknoloji ve iletişim araçlarının işlevleri göz önünde bulundurulduğunda; pandemi döneminde uzaktan eğitimin oluşturulması uzun sürmemiştir. 2011-2012 eğitim-öğretim yılında pilot proje olarak başlatılan FATİH(Fırsatları Artırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi) ile birlikte bilişim teknoloji araçlarının eğitimin içerisine dâhil edilmesi sağlanmıştır. Bu araçların etkililiğini arttırmak için; Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü tarafından EBA(Eğitim Bilişim Ağı) hazırlanmıştır. Hali hazırda kullanılmakta olan bu teknolojik eğitim sistemi, pandemi sürecine olan ani giriş ile kapsamlı bir şekilde kullanılmaya başlanmış ve bu süreçteki uzaktan eğitimin altyapısını oluşturmuştur. Örgün eğitime ara verilmesinin ilk etabında EBA programları TRT EBA kanalı altında toplanmış ve yayınlar yapılarak her seviyedeki öğrenci için eğitimin devamlılığını sağlamıştır. EBA programlarında okul öncesinden özel eğitime farklı seviyelerde, temel öğrenme alanlarının yanında kültürel hatta sanat gibi uygulamalı alanlara dahi yer verilmiştir. Örneğin temel eğitimin

önemli bir parçası olan görsel sanatlar alanı da uygulama süreçleriyle bu yapının içinde yer almıştır. Dolayısıyla bu süreçte sanat yapısı yoluyla insanın hayatının her daim yanında olan; bireyin duygu, düşünce, arzu ve isteklerini başkalarına aktarmasına ve paylaşmasına yardımcı olan görsel sanatlar eğitiminin dijitalleşmesi de kaçınılmazdır. Geleneksel sanat eğitimi teorileri ışığında günceli ve teknolojiyi takip eden bir sanat eğitimi programının oluşturulması verimi arttırma açısından önemli hale gelmektedir (Dilmaç, 2019). Mevcut Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı amaçlarından biri de öğrencilerin; “farklı tekniklerin getireceği anlatım zenginliğinin bilinciyle yenilikleri takip etmesi ve sanatsal çalışmalarında teknolojik olanaklardan yararlanmasıdır amaçlanmaktadır” (MEB, 2018).

Görsel sanatlar eğitiminin amaçları değerlendirildiğinde, uzaktan eğitimde verilmekte olan eğitim ile paralel şekilde ilerlemesi gerekmektedir. Özellikle atölye ortamı gerektiren “Görsel İletişim ve Biçimlendirme” kazanımları ortaokul seviyesinde toplam 24, lise seviyesinde toplam 70 adet olarak yer almaktadır (MEB, 2018). Biçimlendirme ve uygulama içerikli kazanımların diğer kazanımlara oranla dersin büyük bir bölümünü kapsaması uzaktan eğitimde sürecindeki uygulanabilirliğini düşündürmektedir. Çünkü uzaktan eğitim sürecinde özellikle etkileşimi sağlayacak teknolojilere özgü farklı tasarım ve tekniklerin bilinmesi hem öğretmenler hem de öğrenciler için önemli olmaktadır (Moore & Kearsley, 2011; Ozturk & Ozturk, 2022). Ancak zorunlu olarak kitleler halinde geçilen uzaktan eğitim sürecinde kullanıcıların hazır oluşları tam anlamıyla mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla özellikle görsel sanatlar dersi ve beceri odaklı benzer derslerin çevrimiçi öğretim süreçlerinin geliştirilmesinde göz önünde tutulabilecek durumların ortaya konulması ve sanatsal öğrenmede kritik dönemlerdeki çocukların sanatsal yaratıcılık gelişimi bağlamında öğrenme kayıplarını ortaya konulması önemlidir.

Yaratıcılık kavramı var olmamış bir şeyi bellekte oluşturabilme, bunu farklı yollarla yapabilme ve düşünce geliştirebilme yetisi olarak tanımlanmaktadır. Sanatsal yaratıcılık ise bu olguların estetik kavramı ile bir araya gelmesi ile oluşmaktadır (Ağluç, 2013). Bireylere bu bilincin aşılmasında ise en önemli rollerden biri öğretmenlere düşmektedir. Görsel sanatlar öğretmenlerine yönelik yürütülen bir araştırmada görsel sanatlar öğretmeni adaylarının bilgisayar öz yeterliliği algıları ve web tabanlı öğretime yönelik tutumlar yüksekken (Doğru, 2020) uzaktan eğitim sürecine yönelik tutumlarının düşük olduğuna (Kara, 2021) ulaşılmıştır. Uzaktan eğitim sürecinde okul yönetimi, sınav sistemleri ve öğrenciler arasında köprü olan öğretmenlerin süreci ele alış biçimlerinin öğrenciler üzerindeki etkisi yadsınamaz şekildedir. Öğretmenin süreç içerisindeki tavrı ve tutumu görsel sanatlar dersinin işlevselliğinin kazandırılmasında önemli bir noktadadır. Dolayısıyla bu çalışmada COVID-19 pandemisi süresince, Milli Eğitim Bakanlığı’na (MEB) bağlı okullarda çevrimiçi olarak yürütülen görsel sanatlar derslerinde görsel iletişim ve biçimlendirme süreçlerinin sanatsal yaratıcılığın sürdürülebilmesi bağlamında nasıl yürütüldüğüne dair durum tespiti için öğretmen görüşleriyle ortaya konulması amaçlanmıştır.

Yöntem

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni ile yürütülmüştür. Durum çalışması ise araştırmacıların bir veya daha fazla durumu derinlemesine incelediği ve bu durumlara ilişkin temaları ortaya

çıkardığı nitel araştırma desenidir (Creswell, Hanson, ClarkPlano & Morales, 2007). Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu doğrultuda Türkiye'nin farklı sosyoekonomik kademelerine sahip illerdeki ilköğretim ve lise okullarında görev yapan 13 görsel sanatlar öğretmenleri ile 2020-2021 eğitim öğretim yılı bahar yarıyılında her biri yaklaşık 1 saat süren görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler çevrimiçi platformda kamera ve ses kaydı altında gerçekleştirilmiştir. Görüşmede katılımcı öğretmenlerin, uzaktan eğitimdeki görsel sanatlar dersine yönelik genel deneyimleri ve özelde uygulama süreçlerindeki deneyimlerini sanatsal yaratıcılık bağlamında değerlendirmeleri sorgulanmıştır.

Araştırmada elde edilen verilerin tematik analizleri yapılarak tablolar altında görüş bildiren ilgili katılımcı kodları sunulmuş ve doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Analiz süreci taslak aşamada araştırmacılar tarafından ayrı ayrı yapılmış daha sonra tüm araştırmacıların bir araya gelerek tartışmaları doğrultusunda görüş birliği sağlanarak son şekli verilmiştir. Katılımcı öğretmenler; K1, K2, K3... şeklinde devam eden kodlar ile isimlendirilmiştir. Katılımcılarla ilgili demografik bilgiler Tablo 1 de yer almaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

	Cinsiyet	Kıdem	Çalıştığı okul kademesi	Okulun bulunduğu ilin sıralaması*	Uzaktan eğitimle ders yürütülen süre
K1	Kadın	1-10 yıl	Ortaokul	3. kademe	6-12 ay
K2	Erkek	1-10 yıl	Ortaokul	6.kademe	13-18 ay
K3	Kadın	1-10 yıl	Ortaokul	6. kademe	13-18 ay
K4	Erkek	1-10 yıl	Ortaokul	5. kademe	6-12 ay
K5	Kadın	11-20 yıl	Ortaokul	3. kademe	6-12 ay
K6	Kadın	1-10 yıl	Ortaokul	1. kademe	13-18 ay
K7	Kadın	21-30 yıl	Ortaokul	2. kademe	6-12 ay
K8	Kadın	11-20 yıl	Lise	4. kademe	13-18 ay
K9	Erkek	21-30 yıl	GSL	5. kademe	13-18 ay
K10	Kadın	21-30 yıl	Lise	3. kademe	6-12 ay
K11	Erkek	1-10 yıl	Lise	6. kademe	6-12 ay
K12	Erkek	11-20 yıl	GSL	5. kademe	13-18 ay
K13	Kadın	31-40 yıl	Lise	1. kademe	6-12 ay

* İllerin sosyo-ekonomik gelişmişlik kademe düzeyi (SEGE, 2017).

Tablo 1' e ek olarak elde edilen bilgilere göre katılımcı öğretmenlerinin tümü uzaktan eğitimde ders süreçlerini EBA ve ZOOM üzerinden yürütmüşlerdir. Ayrıca katılımcı öğretmenlerin hiçbiri daha önce uzaktan eğitimle görsel sanatlar dersi dersi yürütmediklerini bildirmişlerdir. Diğer taraftan sadece K11'in uzaktan yüksek lisans eğitimi deneyimi dışında diğer öğretmenlerin uzaktan eğitim alma deneyiminin de olmadığı bilinmektedir. Katılımcı öğretmenlerden K4, K5, K12, K13, K9, K7, K1, K2, K3, K11 uzaktan eğitim ve öğretime yönelik herhangi bir eğitim, kurs ya da seminer almadıklarını, K6, K8 ve K10 ise MEBSİS üzerinden bir eğitim aldıklarını belirtmişlerdir.

Bulgular

Öğretmenlerin Uzaktan Eğitimle Görsel Sanatlar Dersi Deneyimlerine Yönelik Genel Görüşleri

Uzaktan eğitimde görsel sanatlar dersine toplam sınıf mevcuduna oranla az sayıda öğrencinin katılım gösterdiğini belirten öğretmenle, Tablo 2’de bu durumun nedenlerini sıralamışlardır.

Tablo 2. Uzaktan Eğitimde Görsel Sanatlar Derslerine Öğrencilerin Derse Katılmamalarının Nedenleri

Görüşler	Katılımcılar
Teknolojik yetersizlikler	K1, K2, K3, K6, K11, K12
İnternet bağlantısı problemleri	K1, K2, K3, K5, K9, K11
Merkezi sınavlara hazırlık (LGS, TYT, AYT vb.)	K4, K5, K6, K7, K11
Dersi önemsenmeme, ilgisizlik	K4, K7, K9, K12
Yüz yüze okul düzeninin dışında olma	K5, K12
Ebeveyn ilgisizliği	K7
Geçer notu garanti görme	K10
Çocuk işçiliği	K3

Görüş bildiren öğretmenlerin dışındaki K8, K10 ve K13 genel olarak derse devam disiplinine sahip olan öğrencilerinin uzaktan eğitimde de görsel sanatlar dersine düzenli katıldıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca K10’nun ifade ettiğine göre çoğunlukta olan katılım ilerleyen zamanlarda düşmüştür. Bir başka görüş de şu şekildedir;

K5: “Öğrenciler için ev ortamı okul ortamından daha serbest ve denetimsiz. Çok fazla çeldirici var. Ailelerin de fedakârlık yapması gerekiyor. Kendine özel odası olmayan öğrenciler var. Bu da engelleyici olabiliyor. İnternet ile ilgili sorunlar da olabiliyor bazen. Herkesin evinde sınırsız internet yok sonuçta.”

Görüşmede öğretmenlere öğrencilerinin uzaktan eğitimde katıldıkları görsel sanatlar derslerinden beklentilerinin neler olduğu sorulmuştur. Öğrencilerin beklentilerinin yüz yüze katıldıkları derslerdeki beklentilerinden farklı olmadığına yönelik belirttikleri görüşler Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3. Uzaktan Eğitimde Görsel Sanatlar Derslerinden Öğrencilerin Beklentileri

Görüşler	Katılımcılar
Düşük not almamak	K4, K9, K10
Basit uygulamalar yapmak	K3, K11
Rahatlamak ve güzel vakit geçirmek	K5, A1
Bireysel çalışmak	K4
Taklit ve kopyaya bağlı uygulamalar yapmak	K2
Öğretmenle birlikte çalışmak	K2
Hayal gücünü geliştirmek	K3
Ders saatinin sınav hazırlığına ayrılması	K11

Tablo 4. Öğretmenlerin Uzaktan Eğitimde Görsel Sanatlar Derslerinde Ağırlık Verdikleri Öğrenme Alanları

Öğrenme alanı	Katılımcılar
Görsel iletişim ve biçimlendirme	K1, K2, K3, K4, K5, K7, K10
Sanat eleştirisi ve estetik/ Kültürel Miras	K6, K8, K9, K11, K12, K13

Tablo 4’de uzaktan eğitimde görsel sanatlar dersinde ağırlık verdikleri öğrenme alanlarına yönelik görüş bildiren öğretmenlerden K11 bu süreçte öğrencilere hiç uygulama yaptırmadığını belirtmiştir. Uzaktan eğitimde dersin ağırlıkta kuramsal öğrenme alanlarına yer veren öğretmenler gerekçelerini şu şekilde sıralamışlardır:

K8; “Sınav konuları ile ilişkiler kurdum ve böylece öğrencilerin derse ilgisi arttı. Ayrıca yüz yüze de kullanamadığım dijital materyalleri ve içerikleri kullanabildim”,

K9; “...müdahale şansı olmadığı için uygulama yaptırmadım. Uzaktan eğitimde uygulama sorun oluyor”

K11; “lise öğrencileri uygulama yapmak istemiyor”.

Diğer taraftan uzaktan eğitimde dersin uygulamaya dayalı öğrenme alanına ağırlık veren öğretmenler gerekçelerini şu şekilde sıralamışlardır:

K1; “...teori dersleri değil uygulamayı daha çok seviyorlar”,

K2; “Çünkü (ekstradan) diğerlerine zaman yetmiyor”,

K3; “Diğer disiplinleri yer veririm öğrencilerin dikkatlerini toplayamam.”

K4; “Öğrenci ilgisini canlı tutmak için uygulamaya ağırlık verdim”.

Ayrıca öğretmenler uzaktan eğitime uygulama süreçlerini nasıl organize ettiklerini Tablo’ 5 de sıralamışlardır.

Tablo 5. Uzaktan Eğitimde Görsel Sanatlar Derslerindeki Uygulama Süreçlerinin Organizasyonu

Süreç	Katılımcılar
Kolay etkinlikler seçme	K1, K2, K3 K4, K5,K6, K8, K9
Kamera çekiminde gösterip yaptırma	K2,K3, K6, K7, K8, K9
Görüntü/video içerik paylaşımı	K4, K6, K7, K12, K13
Sözel bilgi aktarımı ve dönütler	K3, K7, K8, K13
Video ile gösterip yaptırma	K1, K4, K5
Kamera aracılığıyla kontrol ve dönüt	K3, K5, K6
Eğlenceli etkinlikler	K1, K4, K7
Röprodüksiyon ödevi	K3, K9
Ekrana ya da tahtaya çizerek gösterip yaptırma	K2, K12
Ödevlendirme	K10
WhatsApp’tan birebir ses ve görüntü paylaşımı	K1
Daha az sayıda uygulama	K10

K6 dışında bütün katılımcılar uzaktan eğitim sürecinde internet kaynaklarını ya da araçlarını kullandıklarını belirtmişlerdir. Özellikle çevrim içi mesajlaşmayı uygulama süreçlerini desteklemek (K1, K2, K3, K4, K7, K8, K9, K10, K12, K13) için kullandıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 6. Öğretmenlerin, Uzaktan Eğitimde Görsel Sanatlar Derslerindeki Uygulama Süreçlerinde Yararlandıkları İnternet Kaynakları Ve Araçlar

İnternet kaynakları ve içerikleri	Katılımcılar
Çevrim içi mesaj uygulamaları (WhatsApp vb.)	K1, K2, K3, K4, K5, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13
Video kanalları (Youtube vs.)	K1, K2 K3, K5, K7, K8, ,K13
Sosyal ağ siteleri (Instagram, Pinterest vb)	K1, K5, K7
Sanal müzeler	K8

Diğer taraftan öğretmenler uzaktan eğitimde derslerde yüz yüze derslerinden farklı olarak kullandıkları yeni bir görsel sanat uygulama tekniği ya da uygulama konusu olmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 7. Uzaktan Eğitimde Görsel Sanatlar Derslerinde Ölçme Ve Değerlendirmelerin Nasıl Gerçekleştirildiği

Görüşler	Katılımcılar
MEB önerisi doğrultusunda	K5, K8, K9, K13
Ürün odaklı	K2, K3, K8, K11
Ders devamlılığı sağlamaya odaklı	K1, K6, K7, K8
Sınırlı imkânların göz önünde tutulması	K7, K9, K11
Süreç değerlendirme	K1, K10
Motivasyon sağlayıcı	K1, K5
Yüz yüze ile aynı	K2, K3
Esnek	K9, K11
Sınırlı etkileşim nedeniyle farklı kıstaslar uygulandı	K4
Öğrenci gelişimine yönelik	K12

Tablo 8. Öğretmenlerin, Uzaktan Eğitimde Görsel Sanatlar Dersleri Sonunda Sergi Düzenlemeye Yönelik Görüşleri

Görüşler	Katılımcılar
Sergi planlanıyor	K1, K3, K4, K5, K8, K10, K7, K6, K13
Sergi planlanmıyor	K2, K9, K12

Öğretmenlerin Uzaktan Görsel Sanatlar Derslerindeki Uygulama Süreçlerinin Sanatsal Yaratıcılık Bağlamında Değerlendirmeleri

Tablo 9'da da belirtildiği üzere öğretmenler mevcut şartlarda uzaktan eğitimle yürütülen görsel sanatlar derslerinin öğrencilerin sanatsal yaratıcılıklarının gelişimini sağlaması için uygun olmadığını belirtmişlerdir.

Ayrıca bazı öğretmenler; “Sürecin verimli yürütülmesi(K1)”, “Öğrencinin ilgisinin sağlanması (K5)”, “Öğretmenin süreci organize etme becerisinin geliştirilmesi (K11)”, “Sosyoekonomik durumun uygunluğu(K11)”, “Teknolojik imkânların iyileştirilmesi (K8)” şeklinde şartların sağlanması durumunda mümkün olabileceğini belirtmişlerdir.

Tablo 9. Öğretmenlerin, Uzaktan Eğitimde Görsel Sanatlar Derslerinin Öğrencilerin Sanatsal Yaratıcılıklarının Gelişimini Sağlamasına Yönelik Görüşleri

Ortak Görüş	Gerekçeler	Katılımcılar
	Sınırlı iletişim ve etkileşim	K1, K3, K4, K6, K8, K9, K10, K11, K12, K13
	Uygulama süreci üzerindeki kontrolsüzlük	K1, K2, K3, K4, K6, K8, K12
	Ders süresi yetersizliği	K2, K3, K5, K6, K13
	Öğrenci ilgisi ve becerisi faktörü	K1, K2, K6, K7, K9, K10, K13
Görsel sanat	Atölye ortamının olmaması	K1, K11, K12, K13
uygulama	Öğretmenin sisteme alışkın olmaması	K1, K3, K7, K10
çalışmaları	Çalışmaları çıplak gözle görememe,	K2, K4, K7
için uzaktan	müdahale edememe	
eğitim uygun	Uzaktan duygu geçişinin olmaması	K1, K7, K9
değil	Kopyaya karşı denetimsizlik olması	K1, K10, K11
	Bağlantı problemleri	K2, K3
	Amacına uygun ölçme değerlendirmenin yapılamaması	K9
	Sınav odaklı olma	K8
	Öğrencilerin maddi yetersizlikleri	K9

Ancak tüm bunlara ek olarak Tablo 10’da öğretmenler uzaktan eğitimle yürütülen görsel sanatlar derslerinde öğrencilerin edindiği bazı kazanımları sıralamışlardır.

Tablo 10. Uzaktan Eğitimde Görsel Sanatlar Derslerinde Öğrencilerin Edindikleri Kazanımlar

Öğrencilerin edindikleri kazanımlar	Katılımcılar
Daha fazla görsel gördükleri için görsel hafızaları zenginleşti	K5, K11
Süreç öğrenciyi araştırmaya sevk etti	K8
Bazı öğrenciler daha iyi çizmeye başladı	K1
Teknoloji kullanım becerileri gelişti	K2
Sanatsal bilgileri arttı	K11
Daha bireysel özgün çalışmalar yapıldı.	K5

Tablo 10’e ek olarak K1 ve K3 bu süreçte de aynen yüz yüze eğitimde olduğu gibi öğrencilerin ilgi ve beceri düzeyleri doğrultusunda gelişim gösterdiklerinin ifade etmişlerdir. Ayrıca K5 tüm paydaşlar adına bu süreci önce

yadırgadıklarını ancak kısa sürede alıştıklarını ifade etmiştir.

Tablo 11. Uzaktan Eğitimde Sanatsal Yaratıcılık Bağlamında Nitelikli Bir Görsel Sanatlar Dersi
Yürütülebilmesi İçin Öğretmen Ve Öğrenci İhtiyaçları

Katılımcılar	Öğrenci ihtiyaçları	Öğretmen ihtiyaçları	Katılımcılar
K2, K4, K11, K12	Teknolojik araç gereç	Teknoloji destekli ders içeriği ve materyal desteği ya da geliştirme eğitimleri	K1, K5, K8, K10
K8, K10	Görüntü ve ses iletişimine zorunlu katılım (kamera vs.)	Alana özgü teknolojik araç gereç ve eğitimleri	K2, K4, K8
K1, K5	Güdüleme ve motivasyon	Teknoloji tabanlı sanat uygulamaları eğitimi	K3, K5, K7, K11, K12
K5, K13	Evde uygun çalışma ortamı	Destekleyici hizmet içi eğitim	K2, K4
K5	Ailenin bilinçli ve destekleyici olması		
K9	Sanatsal malzeme ve araç gereç donanımı		

Tablo 11' ye ek olarak K6 ve K9 uzaktan görsel sanatlar dersine yönelik herhangi bir eğitim almak istemediklerini belirtirken K12 ve K1 hizmetçi eğitimlere yönelik görüşlerini şu şekilde paylaşmışlardır;

K12: “Eğitmenler bizden daha donanımlı değil.”

K1: “Eğitimler sınırlı oluyor, Faydalı olmuyorlar, alanında iyi olmalı, Zaten ben araştırarak öğreniyorum.”

Tartışma ve Sonuç

Araştırmaya katılan öğretmen görüşlerinden COVID-19 pandemisi nedeniyle zorunlu ve acil olarak uzaktan yürütülen görsel sanatlar derslerine, sınıf mevcutlarına oranla az sayıda öğrencinin katıldığı anlaşılmaktadır. MEB verilerine göre de uzaktan eğitimde öğrencilerin %24'ünün genel olarak canlı derslere katılmamışlardır (MEB, 2020a). Görsel sanatlar derslerine az sayıda öğrencinin katılmasının dikkat çeken nedenleri arasında bağlantı problemleri ve teknoloji yetersizlikleri yer almaktadır. Ayrıca bu görüşleri bildiren öğretmenlerin çalıştıkları okulların bulundukları il sıralamasının ilk iki kademenin altında olduğu görülmektedir.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD, 2020), COVID-19 Salgınında Eğitim 2020 başlıklı raporunda yer aldığı gibi uzaktan eğitimde dijital araçlara erişimde yaşanan genel sorundur. Ülkemiz için de kişilerin internete ve kişisel teknolojik araç gerece sahip olma istatistiki bilgileri göz önünde tutulduğunda teknolojiye erişim ve bağlantı problemleri olası bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü Türkiye de 2020 yılı sonunda toplam internet aboneliğinin sayısının yaklaşık 82 milyon olmasına karşın uzaktan eğitim şartları için

gerekli fiber internet aboneliği yaklaşık 4 milyondur (BTK, 2020).

Ayrıca bir evde olabilecek bilgisayar türlerinden en fazla taşınabilir bilgisayarlardır ve onun da oranı yaklaşık % 36'dır (TUİK, 2020). Benzer şekilde MEB verilerine göre Türkiye'nin yaklaşık 18 milyon öğrencinin (MEB, 2020b) yaklaşık 7 milyonu Milli Eğitim Bakanlığınca COVID-19 salgını nedeniyle uzaktan eğitimde EBA'yı aktif kullanabildi (MEB, 2020c). Yani uzaktan eğitimde bağlantı ve teknolojik araç gereç yetersizliği problemi sadece görsel sanatlara özgü değil süreçte yaşanan genel bir problemdir. Bunun dışında özellikle her iki kademede son sınıflara doğru öğrencilerin merkezi sınavlara hazırlanmak adına zaman ayırmak için görsel sanatlar derslerine devam etmemeleri görsel sanatlar dersinin sadece uzaktan değil yüzyüze eğitimde karşı karşıya kaldığı bir problemdir. Çünkü merkezi sınavlarının Türkçe, matematik, fen, sosyal dersleri odaklı olması öğrencilerin bu sınavlara hazırlanmak adına görsel sanatlar gibi sanatsal gelişimleri için gerekli sosyal ve kültürel ders grubu dersleri terk ettikleri bilinmektedir (Özkan, 2012).

Türkiye'de merkezi sınav uygulamalarının sıkı ve uzun soluklu bir yarışmaya dönüşmesinin yarattığı problemler görsel sanatlar derslerini sadece yüz yüze de değil uzaktan eğitim sürecinde de benzer şekilde olumsuz etkilemektedir. Az sayıda olsa da uzaktan yürütülen görsel sanatlar derslerine katılan öğrenci beklentilerinin de öğretmen görüşlerine göre yüz yüze eğitimden farklı olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca bu çalışmada uzaktan eğitimde de öğrencilerin not odaklı bir yaklaşımda (Somuncuoğlu ve Yıldırım, 1999) oldukları görülmektedir.

Bu çalışmada öğrencilerin düşük beklentilerine karşın öğretmenlerin uzaktan eğitimin sınırlı şartlarına rağmen görsel sanatlar derslerini titizlikle yürütmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Hatta öğretmenlerin ekran karşısında görüntü /video paylaşımı ya da kamera çekiminde gösterip yaptırma şeklinde uygulama çalışmalarını yaptırmaya çalışmışlardır. Hem pandeminin hem de beklenmedik bir şekilde uzaktan eğitime geçişin getirdiği kaygı ve motivasyon kaybından (Tekin, 2020) dolayı öğretmenlerin öğrenciler için ders içeriğinde kolay ve basit uygulama etkinliklerine yer verdikleri görülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin derslerinin uygulama süreçlerinde ağırlıkta çevrimiçi video kanallarından (Youtube vb.) yararlandıklarına ulaşılmıştır. Uygulama süreçlerinde en büyük desteği ve birçok sorunun çözümünü de ders saatleri dışında çokça kullandıkları çevrim içi mesaj uygulamalarında (WhatsApp vb.) bulmuşlardır.

Bu araştırmada öğretmen görüşlerinden, uzaktan eğitimde yukarıda özetlenen şartlarda yürütülen görsel sanatlar derslerinde öğrencilerin sanatsal yaratıcılıklarının gelişimi için uygun olmayacağına ulaşılmıştır. Bazı öğretmenler ancak sürecin verimli yürütülmesi, öğrencinin ilgisinin sağlanması, öğretmenin süreci organize etme becerisi, sosyoekonomik durumun uygunluğu şartlarının sağlanması durumunda mümkün olabileceğini düşünmektedir. Öğretmenlerin bu görüşlerinin önemli gerekçelerinden biri uzaktan eğitim sürecinde özellikle görsel sanatlar dersi gibi çok yönlü iletişim ve etkileşim ortamına ihtiyacı olunan bir ders için ekran karşısında özellikle ekran etkileşiminin olduğu atölye ortamının sağlanamamasıdır. İkinci önemli gerekçenin ise yukarıda da belirtildiği gibi bağlantı ya da teknoloji yetersizliklerinden kaynaklı sınırlı iletişim ve etkileşim problemleri olduğu görülmektedir. MEB' in uzaktan eğitim sürecinin değerlendirilmesine yönelik raporunda görsel sanatlar öğretmenlerinin %50'sinden fazlasının canlı derslerde yeni konuları anlatmakta kısmen de olsa güçlük çektiklerini

belirtmişlerdir (MEB, 2020a).

Diğer taraftan uzaktan eğitimde görsel sanatlar dersinde yüzyüzedeki gibi öğrencilerin ilgi ve beceri faktörünün sürece etkisi ve yine öğrencilerin merkezi sınav başarılarına odaklı olmaları benzer problemler olarak (Çakmak ve Türkcan, 2019) karşımıza çıkmaktadır. Tüm bunlara rağmen uzaktan eğitimde görsel sanatlar derslerinin uygulama süreçlerinde öğrencilerin görsel hafızalarının zenginleştiği, çizim konusunda ilerledikleri, araştırma yaptıkları, teknoloji kullanım becerileri geliştiği, daha bireysel özgün çalışmalar yaptıkları ve yeni sanatsal bakış açısı edindikleri ve bilgilerinin arttığına ulaşılmıştır. Bu doğrultuda öğretmenlerin uzaktan eğitimde sanatsal yaratıcılığın desteklenebileceği nitelikli bir görsel sanatlar dersinin yürütülebilmesi için hem öğretmenler hem de öğrenciler için özellikle teknoloji becerilerine yönelik desteğin sağlanması ve teknolojik araç gereçlere ulaşım ihtiyaçlarının sağlanması gerektiğine odaklanılmıştır.

Ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığının pandemi süresince uzaktan eğitimin zorlu süresince öğrencilere önemli destekler vermiştir. Örneğin, 2018-2021 yılları arasında görevde olan Milli Eğitim Bakanının uzaktan resim, müzik, beden eğitimi dersleri hakkındaki yayınında da belirttiği gibi (MEB, 2020d) bu dersler için EBA TV üzerinden programlar sunulmuştur. Ancak bu araştırmadan elde edilen ve yukarıda tartışılan tüm sonuçları göz önünde tutulduğunda uzaktan yürütülen görsel sanatlar derslerinin özellikle uygulama süreçlerinde sanatsal yaratıcılığın gelişiminin ve desteğinin sağlanabilmesi için öğretim sistemlerinin ve destekleyici web araçlarının çok yönlü etkileşimi sağlayacak şekilde koordineli bir şekilde organize edilmesiyle mümkün olacağı anlaşılmaktadır. Bu şekilde planlanacak bir uzaktan eğitim süreci için de hem öğretmenlerin hem öğrencilerin alana özgü gerekli teknolojik donanım ve bunları kullanma becerisine sahip olması gerektiği karşımıza çıkmaktadır.

Benzer çalışmalarda belirtildiği gibi (İmamoğlu & Siyimer-İmamoğlu, 2020; Kahraman, 2020; Taşkesen & Bakırhan 2021) bu araştırmada da geçtiğimiz zorunlu uzaktan eğitim sürecinde görsel sanatlar öğretimi adına bu şartların sağlanamadığı ve bu doğrultuda öğrencilerin sanatsal gelişimleri adına öğrenme kayıplarının yaşandığı açıktır. Bu doğrultuda önümüzdeki eğitim öğretim süreçlerinde öğrencilerin görsel sanatlar öğretimlerinin desteklenmesi gerekmektedir. Ayrıca olası uzaktan ya da hibrit eğitim süreçleri için görsel sanatlar dersi adına bu araştırmada belirtilen öğretim sistemleri ve teknolojik şartlarının sağlanması gerektiği göz önünde tutulmalıdır. Son olarak görsel sanatlar derslerinin gerek yüz yüze gerek uzaktan yürütülmesinde söz konusu olan alana özgü sorunların iyileştirilmesi önerisine bu araştırmada bir kez daha dikkat çekilmektedir.

Kaynaklar

- Ağluç, L. (2013). Sanat yaratıcılık bağlamında insan ve yaratma güdüsü. *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(1), 1-14.
- Arar, A., ve Çakmakçı, B. (1999). *Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimi, uzaktan eğitim uygulama modelleri ve maliyetleri*. Uzaktan Eğitim Sempozyumu. Kara Kuvvetleri Eğitim ve Doktrin Komutanlığı. 15-16 Kasım 1999. Ankara, Balgat.
- Bozkurt, A. (2017). Türkiye’de uzaktan eğitimin dünü, bugünü ve yarını. *Açıköğretim Uygulamaları ve*

- Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 85-124.
- BTK (2020). Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, İletişim Hizmetleri İstatistikleri <https://www.btk.gov.tr/iletisim-hizmetleri-istatistikleri>
- Çakmak, N., & Türkcan, B. (2019). Permanent Perceptions, Unchanging Problems: Visual Arts Course in Primary School at the Context of Student-Teacher-Parent. *Journal of Qualitative Research in Education*, 7(2).
- Creswell, J. W., Hanson, W. E., Clark Plano, V. L., & Morales, A. (2007). Qualitative research designs: Selection and implementation. *The counseling psychologist*, 35(2), 236-264.
- Dilmaç, S. (2019). Görsel sanatlar dersinde web tabanlı eş zamansız öğrenme ortamının ortaokul öğrencilerinin akademik başarı ve tutumlarına etkisi. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (2) , 159-184.
- Doğru, O. (2020). An investigation of pre-service visual arts teachers' perceptions of computer self-efficacy and attitudes towards web-based instruction. *International Journal of Research in Education and Science (IJRES)*, 6(4), 629-637.
- İmamoğlu, H. V. ve Siyimer-İmamoğlu, F. (2020). Coronavirüs Salgını ve Uzaktan Eğitim Süreci Hakkında Öğretmen Görüşleri: Şehit Bülent Yalçın Spor Lisesi Ve Şehit Ertan Yılmaz Güzel Sanatlar Lisesi (Sinop) Örneği. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 10 (4): 742-761
- Kahraman, M. E. (2020). COVID-19 salgınının uygulamalı derslere etkisi ve bu derslerin uzaktan eğitimle yürütülmesi: Temel tasarım dersi örneği. *Medeniyet Sanat Dergisi*, 6(1), 44-56.
- Kara, S. (2021). An investigation of visual arts teachers' attitudes towards distance education in the time of COVID-19. *International Journal on Social and Education Sciences (IJonSES)*, 3(3), 576-588. <https://doi.org/10.46328/ijonsses.246>
- Kırık, A. (2014). Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimi ve Türkiye'deki durumu. *Marmara İletişim Dergisi*, (21), 73-94.
- MEB (2018). Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=358>
- MEB, (2020a). Milli Eğitim Bakanlığı, İzleme Ve Değerlendirme Raporu 2020. https://bianet.org/system/uploads/1/files/attachments/000/003/297/original/MEB_rapor.pdf?1613124134
- MEB, (2020b). Milli Eğitim Bakanlığı, Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2019-2020 https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=396
- MEB (2020c). Milli Eğitim Bakanlığı, Sayılarla Uzaktan Eğitim. <https://www.meb.gov.tr/turkiye-uzaktan-egitim-istatistikleriyle-dijital-dunyanin-listelerini-zorladi/haber/21158/tr>
- MEB (2020d). Milli Eğitim Bakanlığı, Uzaktan Eğitimde Resim, Müzik, Beden Eğitimi Dersleri. <https://uzaktanegitim.meb.gov.tr/www/uzaktan-egitimde-resim-muzik-beden-egitimi-dersleri/icerik/47>
- Moore, M. G., & Kearsley, G. (2011). *Distance education: A systems view of online learning*. Cengage Learning.
- OECD (2020). The Organisation for Economic Co-operation and Development, A framework to guide an education response to the covid 19 pandemic of 2020. https://www.hm.ee/sites/default/files/framework_guide_v1_002_harward.pdf
- Ozturk, M. U. & Ozturk, M. S. (2022). The Analysis of Fine Arts Students' Social Media Awareness Levels

- Related to Appearance. *International Journal of Education in Mathematics, Science, and Technology (IJEMST)*, 10(3), 722-739. <https://doi.org/10.46328/ijemst.2559>
- Özkan, R. (2012). Resim (görsel sanatlar), müzik ve beden eğitimi derslerinin bireysel gelişim ve sosyalleşme açısından önemi. *Education Sciences*, 7(2), 713-721.
- SEGE (2017). *T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. Sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırmaları (SEGE)*. <https://www.sanayi.gov.tr/merkez-birimi/b94224510b7b/sege>
- Somuncuoğlu, Y., & Yildirim, A. (1999). Relationship between achievement goal orientations and use of learning strategies. *The Journal of Educational Research*, 92(5), 267-277.
- Taşkesen, S. & Bakırhan A. (2021). Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitim Sürecinde Görsel Sanatlar Dersine İlişkin Görüşleri. *ULAKBİLGE*, 65; s. 1249–1259. doi: 10.7816/ulakbilge-09-65-04
- Tekin, E. (2020). COVID-19 kaygısının motivasyon üzerindeki etkisi: Z Kuşağı üzerine bir araştırma. *Turkish Studies*, 15(4), 1129-1145.
- TÜİK (2020), Türkiye İstatistik Kurumu, Hanelerde Bilişim Teknolojileri Bulunma Oranı [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2020-33679)

Araştırmanın Etik İzni

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması gerektiği belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Trabzon Üniversitesi Sosyal Ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu Onay Formu/ Protokol No: 2021-8/1.3

Araştırmacıların Katkı Oranı

Tüm yazarlar ortak katkı sağlamıştır. Araştırmanın uygulanması, verilerin toplanması ve yazım aşamasında ortak bir çalışma sürdürülmüştür.

Çatışma Beyanı

Bu araştırmanın yazarları, arasında herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını açıkça beyan eder.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu makale; “2021 Uluslararası Covid-19 Kongresi Eğitimde Yeni Normlar-II” kongresinde “Uzaktan eğitimde görsel sanatlar derslerindeki uygulama süreçlerinin değerlendirilmesi ” başlığı ile özet bildiri olarak sunulmuştur.

Yazar Bilgileri**Şenay Baş** <https://orcid.org/0000-0003-0074-0677>

Trabzon Üniversitesi.

Fatih Eğitim Fakültesi.

Trabzon, Türkiye

İrtibat yazar e-posta (Contact e-mail):

senaybas@trabzon.edu.tr**Ayşe Gül** <https://orcid.org/0000-0003-4928-3956>

Trabzon Üniversitesi.

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Trabzon, Türkiye

Hatice Aybilge Çopuroğlu <https://orcid.org/0000-0003-2380-846X>

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi.

Osmaniye, Türkiye

Maşide Baş <https://orcid.org/0000-0003-1649-903X>

Milli Eğitim Bakanlığı.

Fatsa Özel Eğitim Meslek Okulu

Giresun, Türkiye

Fazilet Ejderha <https://orcid.org/0000-0003-0924-5664>

Trabzon Üniversitesi.

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Trabzon, Türkiye